

APSTIPRINĀTS
RISEBA Senāta sēdē
02.03.2011., Prot. Nr. 1.1-07/02
Ar grozījumiem 17.02.2021., Prot. Nr.21/1.1-7/1

NOLIKUMS PAR PLAĢIĀTA KONTROLI UN NOVĒRŠANU

1. MĒRĶIS

Šis nolikums nosaka kārtību kādā tiek identificēts plaģiātisms RISEBA studējošo un mācībspēku rakstu darbos, kā arī plaģiātisma gadījumā piemērojamās sankcijas.

2. DARBĪBAS SFĒRA

Nolikums ir saistošs RISEBA studējošajiem, akadēmiskajam personālam, kā arī ar studiju procesu saistītajam vispārējam personālam.

3. JĒDZIENI UN PLAĢIĀTA VEIDI

Plaģiātisms ir cita autora darba (publicēta vai nepublicēta) vai ideju izmantošana bez atbilstošas atsaucē uz šo autoru.

Atsauce ir informācija, kurā norādīts, no kurienes aizgūts cita autora darba fragments.

Citāts ir tiešs cita autora radīta teksta izmantojums. Pārmērīga citātu lietošana nav pieļaujama.

Sekundārā avota plaģiātisms notiek, kad autors izmanto sekundāro avotu sava darba radīšanā, bet atsaucas vienīgi uz primāro avotu, nepieminot sekundāro avotu. Sekundārā avota plaģiātisms ne tikai aizskar sekundārā avota autoru tiesības, bet arī rada maldīgu priekšstatu par autora paša darba apjomu.

Nepatiesa avota citēšana (safabricēšana, falsificēšana) notiek, kad darba autors lieto nekorektas atsaucē, vai arī atsaucas uz neeksistējošiem avotiem. Šāda situācija var rasties vai nu neuzmanīga darba rezultātā, vai arī tīši vēloties palielināt citēto avotu skaitu un mēģinot paslēpt paviršu pētījumu.

Pašplaģiātisms notiek, kad autors citē sevis paša agrāk radītus darbus uz tiem neatsaucoties. Pašplaģiātisms arī ir tekstu, datu vai metodoloģijas izmantošana no paša autora iepriekšējiem pētījumiem uz tiem neatsaucoties. Šāda situācija var rasties, ja autors izveido darbu ar līdzīgiem rezultātiem, kā iepriekšējā savā darbā, bet uz to neatsaucas. Viena un tā paša darba iesniegšana vairākos studijuursos ir pašplaģiātisms un nav pieļaujama.

Pārfrāzēšana bez atsaucē ir cita autora teksta izmantošana, tajā izmainot vārdus, kas liek domāt, ka konkrētais darbs ir oriģināls, tai laikā, kad patiesībā tas ir cita autora darbs. Pārfrāzēšana var izpausties kā dažu teikumu citēšana bez atsaucē, tā arī kā visa cita autora darba uzdošana par savu, neizmantojot korektas atsaucē.

Maldinoša autoru norāde notiek, kad darbam tiek norādīts neprecīzs vai nepilnīgs autoru saraksts. Šāda situācija rodas, ja kāds autors ir būtiski piedalījies darba izstrādē, bet viņš netiek norādīts pie darba autoriem, vai tieši otrādi – pie darba autoriem tiek norādītas personas, kas nav veikušas nekādu pienesumu darba radīšanā. Šāda situācija var rasties arī tad, ja darbs notiek grupā, taču izmantojot kopēja darba rezultātus, darbu rada viena vai vairākas personas, neatsaucoties uz to, ka izmantotie dati un idejas ir grupas darbs, kurā piedalījās arī citas personas.

Burtisks plaģiātisms ir cita autora vārdu vai darba kopēšana nenorādot atsauci, kā arī neizmantojot pēdiņas, kas norādītu cita autora darba robežas. Šis plaģiātisma veids var izpausties divās formās – izmantot cita autora darbu uz to atsaucoties, bet nenorādot, ka teksts ir tiešs citējums, vai otrā formā – atsaucē netiek dota vispār un cita autora darbs tiek uzdots par savu.

Pilnīgs plaģiātisms – persona pilnā apjomā paņem cita autora darbu un to uzdod par savu.

Mehāniska vārdu aizstāšana tekstā ar to sinonīmiem (piemēram, izmantojot speciāli pielāgotas programmatūras) ir viens no plaģiāta veidiem un nav pieļaujama.

4. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

Par plaģiātu tiek uzskatīts:

- kāda cita darba vai darba daļas pārveidošana/uzdošana par savu darbu jebkurā no šajā dokumentā uzskatītajiem plaģiātu veidiem;
- 6 vai vairāk secīgu vārdu vai ideju izmantošana bez atļaujas vai atsaucēs;
- mākslas plaģiātisms (arī attēlu plaģiātisms un multivides plaģiātisms): citu personu netekstuālu darbu, piemēram, attēlu, grafiku, balssierakstu vai videoierakstu, izmantošana. Autoram ir nepieciešams atsaukties un saņemt autora atļauju šādu materiālu izmantošanai, izņemot gadījumus, kas ir skaidri atļauti ar autortiesībām vai blakustiesībām (Autortiesību likums);
- formulu, matemātisku risinājumu, algoritmu vai programmas koda izmantošana bez atļaujas vai atsaucēs;
- tik daudz vārdu un ideju kopēšana no avota, ka tas veido lielāko daļu no darba, neatkarīgi no tā vai atsaucēs tiek vai netiek lietotas;
- Ja viena studiju kursa ietvaros reizē studējoši studenti iesniedz darbus no kuriem viens darbs ir otra plaģiāts, tad abi iesniegtie darbi tiek uzskatīti par plaģiātu un abiem studējošajiem tiek piemērotas vienādas sankcijas.

5. ATSAUČU IZMANTOŠANA

5.1. Atsauču izmantošana:

- 5.1.1 Jebkurā studiju (mājasdarbs, kontroldarbs utt.) vai zinātniskajā darbā (raksts, eseja, referāts, grāmata, zinātniskā publikācija utt.) atsaucēs uz attiecīgajā darbā izmantotajām citu autoru oriģinālajām idejām, tiešiem citātiem, pārfrazētiem citātiem u.c. ir obligātas.
- 5.1.2 Atsauces ir jāievieto tekstā tieši aiz vietas, kur atrodas aizgūtais materiāls.
- 5.1.3 Audiovizuālos darbos atsaucēs tiek ievietotas atteikuma titros.
- 5.1.4 Izmantotās literatūras saraksts vai bibliogrāfija darba beigās nevar tikt uzskatīta par adekvātu atsauci.
- 5.1.5 Ar atsauci ir jānorāda ne tikai tieši citēti citu autoru teksti, bet arī jebkura unikāla ideja vai doma, kuras autors ir tieši identificējams. Atsauce uz vispārzināmām idejām un izteicieniem, kas var tāpēc tikt uzskatīti par kopīpašumu un nav unikāli identificējami to autoru, nav nepieciešama.
- 5.1.6 Gadījumā, ja rodas šaubas par to, vai atsauce ir nepieciešama, vai nav, jāizšķiras par labu atsauces izmantošanai.

5.2. Atsauces tiek noformētas saskaņā ar Studiju darbu noformēšanas nolikumu.

6. PLAĢIĀTISMS STUDĒJOŠO VIDŪ

- 6.1. Darbs tiek uzskatīts par plaģiātu, ja mācībspēks ir atklājis kaut vienu skaidru plaģiātisma piemēru konkrētajā darbā.
- 6.2. Ja tiek atklāts, ka studenta darbs var tikt klasificēts kā plaģiāts, mācībspēka pienākums ir šo darbu neieskaitīt vai, nepieciešamības gadījumā, ierosināt citu sankciju piemērošanu studiju programmas direktoram.
- 6.3. Ja mācībspēkam radušās aizdomas, ka studenta darbs varētu būt plaģiāts, mācībspēks var rīkot papildus studenta zināšanu pārbaudi.
- 6.4. Studentu plaģiātisma gadījumus izskata un pieņem lēmumu studiju kursa mācībspēks, nepieciešamības gadījumā piesaistot studiju programmas direktoru.

7. KRITĒRIJI, PIEMĒROJOT SANKCIJAS

7.1. Par īpaši būtiskiem pārkāpumiem tiek uzskatīti:

- 7.1.1. Gadījums, kad students kā savu ir iesniedzis darbu, ko pilnībā uzrakstījusi kāda cita persona;
- 7.1.2. Gadījums, kad students atkārtoti pieķerts plaģiātismā.

7.2. Pārkāpuma nozīmīgums ir atkarīgs no tā, cik būtisks studiju procesā ir darbs - plaģiāts. Visbūtiskākie ir (secībā no visbūtiskākajiem uz mazāk būtiskākajiem):

- 7.2.1. plaģiātisma gadījumi, kas tieši saistīti ar grāda un/vai kvalifikācijas saņemšanu – kvalifikācijas, bakalaura, maģistra, promocijas u.c. darbi;
- 7.2.2. kursa darbi, prakses atskaites u.c. studiju darbi;
- 7.2.3. atsevišķa studiju kursa gala pārbaudījuma (eksāmena) darbi;
- 7.2.4. darbi, kas tiek iesniegti atsevišķa studiju kursa mācību procesa ietvaros (kontroldarbi, referāti, prezentācijas).

8. PIEMĒROJAMĀS SANKCIJAS

8.1. Atkarībā no pārkāpuma smaguma, pret studentu, kas pieķerts plaģiātismā var tikt piemērotas sekojošas sankcijas:

- 8.1.1. Iesniegtais darbs netiek novērtēts, studentam tiek uzdots izstrādāt darbu atkārtoti par citu tematu, piemērojot citu grūtības pakāpi un darba apjomu; maksimālais vērtējums ko par šādu darbu var saņemt ir 6 (gandrīz labi);
- 8.1.2. Iesniegtais darbs tiek novērtēts ar atzīmi 0 (nulle), bez tiesībām šo darbu pārrakstīt. Tas nozīmē, ka studentam viss studiju kurss ir jāatkārto citā semestrī, papildus par to maksājot;
- 8.1.3. Studentiem tiek anulēts (netiek ieskaitīts) viss semestris vai studiju gads, ar iespēju to apgūt atkārtoti;
- 8.1.4. Studenta eksmatrikulācija (atskaitīšana) ar tiesībām atjaunoties ne ātrāk kā pēc gada;
- 8.1.5. Studenta eksmatrikulācija (atskaitīšana) bez tiesībām jebkad tikt atjaunotam.

8.2. Gadījumos, kad plaģiāts ir pierādīts noslēguma darbā (kvalifikācijas, diplomdarbs, bakalaura, maģistra vai promocijas darbs), studējošais tiek eksmatrikulēts. Iespēja ne ātrāk kā pēc gada aizstāvēt noslēguma darbu par citu tēmu tiek izskatīta individuāli.

8.3. Ja studējošais atkārtoti tiek pieķerts plaģiātismā, viņš tiek eksmatrikulēts.

8.4. Ja plaģiātisma gadījums tiek atklāts, kad students jau ir saņēmis novērtējumu vai absolvējis, neatkarīgi no laika, kas ir pagājis, studiju programmas Padomei ir tiesības pārskatīt piešķirto grādu un rekomendēt Valsts pārbaudījuma komisijai pieņemt attiecīgu lēmumu līdz pat grāda anulēšanai

8.5. Studējošajam ir tiesības apstrīdēt studiju programmas Padomes lēmumu, divdesmit četrus (24) stundu laikā pēc lēmuma saņemšanas, iesniedzot iesniegumu Augstskolas Ētikas komisijā.

9. PLAĢIĀTISMS MĀCĪBSPĒKU VIDŪ

9.1. Šo noteikumu 1. un 2.punkts vienādā mērā attiecas kā uz augstskolas studentiem, tā uz mācībspēkiem.

9.2. Mācībspēku plaģiātisma gadījumus izskata RISEBA Ētikas komisija. Sankcijas, kas var tikt piemērotas pierādīta mācībspēka plaģiātisma gadījumā, atkarībā no pārkāpuma smaguma:

- 9.2.1. rājiena izteikšana;
- 9.2.2. brīdinājuma par atbrīvošanu no darba izteikšana;
- 9.2.3. atbrīvošana no darba.

- 9.3. Par īpaši būtisku pārkāpumu uzskatāms gadījums, ja mācībspēks savā akadēmiskajā darbā bez adekvātām atsaucēm izmantojis savu studentu patstāvīgos darbus. Atsauce uz konkrēta studenta darbu nav nepieciešama, ja tā ieguldījums mācībspēka darbā aprobežojas ar rutīnas pienākumu veikšanu (piemēram, atsauču precizēšana, aptaujas veikšana utt.). Šādos gadījumos autoram ir morāls pienākums izteikt pateicību cilvēkiem, kas piedalījušies darba tapšanā.
- 9.4. Studentam, kura darbu mācībspēks izmantojis plaģiātisma nolūkos, ir tiesības pieprasīt, lai viņa sūdzība tiktu izskatīta Ētikas komisijā un pret mācībspēku piemērotas attiecīgas sankcijas.

Sagatavoja:

Studiju kvalitātes centra vadītājs Ivars Javaitis